

Dünyada Akademik Sıralaması Yüksek Gazetecilik Lisans Bölümlerinin Ders Programlarının Analizi

Analysis of the Curricula of the Highest Ranked Universities for Journalism Education in the World

Bilge Narin, Arş. Gör. Dr., Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi İletişim Fakültesi, E-posta: narinbilge@gmail.com

Anahtar Kelimeler:

Gazetecilik,
Gazetecilik Eğitimi,
Gazetecilik Ders
Programları,
Geleceğin Gazeteciliği,
Yeni Medya.

Öz

Gazetecilik eğitimi ile ilgili güncel gelişmeleri ve tartışmaları merkeze alan bu araştırmanın amacı, dünyada akademik sıralaması yüksek gazetecilik lisans programlarının bir haritasını çıkararak; gazetecilik eğitimindeki temel eğilimleri saptamaktır. Araştırmanın ilk bölümünde son yıllarda gazetecilik eğitime odaklanan çalışmaların sonuçları özetlenmiş; ardından dünyanın önde gelen gazetecilik bölümlerinin ders programları analiz edilmiştir. Böylece gazetecilik eğitiminin mevcut teknolojik gelişmelerle şekillenen medya atmosferine ne ölçüde adapte olduğu saptanmaya çalışılmıştır. Çalışmada tarama, doküman inceleme yöntemleri ile içerik analizi kullanılmıştır. Örneklem seçiminde dünyadaki gazetecilik bölümlerinin akademik başarı sırası ve İngilizce ders programlarına dijital ortamda erişim ölçütü olarak kabul edilmiştir. Araştırma sonunda alan derslerinde çeşitlenme gözlenmiştir. Gazetecilik ders programlarında teknoloji, teknoloji kullanımı, temel dijital beceriler, veri gazeteciliği, multimedya gazeteciliği ve gazeteciler için programlama dilleri gibi konularda artan ders sayısına karşın; insan hakları, kültürel çeşitlilik, cinsiyet eşitliği, yabancı düşmanlığı ve azınlıklarla ilgili derslerdeki eksiklik de dikkat çekmektedir. Katılımcı kültürü destekleyen girişimcilik ve inovasyon konulu dersler ise gazetecilik eğitiminde yeni bir eğilim olarak karşımıza çıkmaktadır.

Keywords:

Journalism,
Journalism Education,
Journalism Curricula,
Future of Journalism,
New Media.

Abstract

The aim of this study focusing on the contemporary developments and discussions on journalism education is to identify the main trends in journalism education by creating a map of the journalism undergraduate programs' curricula which have the highest academic ranking in the world. In the first part of the research, the results of studies focusing on journalism education in recent years are summarized; then the curricula of the world's leading journalism departments are analyzed. Thus, how much the journalism education is adapted to the media atmosphere that is shaped by the current technological developments has been determined. Both document analysis and content analysis were used in the study. The academic success ranking of the journalism departments in the world and accessing opportunity for English syllabi in the digital environment were accepted as criteria for sample selection. Based on the findings, there is an increase in the number of the field courses. Besides, despite the increasing number of courses related to technology, technology usage, fundamental digital skills, data journalism, multimedia journalism, and programming languages for journalists; lack of courses on human rights, cultural diversity, gender equality, xenophobia, and minorities is worrisome. Last but not least, entrepreneurship and innovation courses that support participatory culture are emerging as new trends in journalism education.

Giriş

Teknolojik gelişmelerden en çok etkilenen sektörlerden biri olan gazetecilik, herkesin amatör biçimde enformasyon üreticisi ve dağıtıcısı haline gelmesi ile birlikte yeni tartışma ve sorun alanlarını beraberinde getirmiştir. Yeni iletişim teknolojilerinin haber üretimi, haber içerikleri ve haber kullanıcısı üzerindeki etkilerine yönelik araştırmalar yaygınlık kazanırken, bu gelişmelerin gazetecilik eğitiminde yarattığı dönüşüm ise dikkate değer bir çalışma alanı olarak karşımıza çıkmaktadır.

Gazetecilik eğitiminin mevcut durumunu saptamak ve gelecek öngörülerinde bulunabilmek için öncelikle habercilik pratiklerindeki dönüşümü ortaya koymak yerinde olacaktır. 20. yüzyıl boyunca gazetecinin rolü enformasyon bulmak, onu doğru bir haber anlatısına dönüştürmek ve kitle iletişim araçlarıyla büyük bir kitleye olabildiğince çabuk bir şekilde iletmek olmuştur. Günümüzde ise enformasyon artık miktarca çok fazladır. Geleneksel kitle iletişim araçlarının nüfuzu giderek azalmaktadır. Haberleri aktarmak artık yalnızca profesyonel gazetecilerin işi olmaktan çıkmıştır. Gerçeğin temsilinin oluşturucusu, taşıyıcısı ve aktarıcısı olarak kabul edilen gazeteler ve gazetecilik, mobil cihazların kullanımıyla herkes tarafından üretilip tüketilebilecek anonim bir değer haline gelmiştir (Ercan, 2017: 1). Giderek artan sayıda okurun haberleri çevrimiçi ortamda okumasıyla birlikte, geleneksel ekonomik medya iş modelleri artık işlevini yitirmeye başlamıştır. Haber kuruluşları personel sayısını giderek azaltmakta, reklam gelirleri düşmekte ve gazetecilik işgücü küçülmektedir. Tüm bu gelişmelerin sonucunda haber toplama/yazma, haberi dağıtma ve haber izleyicileri hakkında yeni düşünme biçimlerinin geliştirilmesinin gerekliliği ortaya çıkmaktadır (Cochrane vd., 2012: 165). Böyle bir medya atmosferinde üniversitelerin gazetecilik bölümlerinin binlerce umutlu öğrenciyi mezun etmeyi sürdürmesi ise giderek daha fazla tartışılmaya başlamıştır (Mensing, 2010: 511).

Gazetecilik eğitiminin temel akışı, yeni iletişim teknolojilerinin gerektirdiği dönüşüme yanıt verecek köklü bir değişimden geçmemiştir (Project for Excellence in Journalism, 2004). Gazetecilik alanının iletişim teknolojileri temelinde girdiği dönüşüm nedeniyle; gazetecilik mesleği, gazetecilik eğitiminin mevcut müfredatları ile yetişmiş personelle gündelik gazetecilik süreçlerini yürütememektedir (Yaşın, 2015: 62). Tıpkı haber odaları gibi, gazetecilik eğitimi veren fakülteler de teknolojik değişime ayak uydurmakta zorlanmaktadır.

Çağdaş gazetecilik eğitimi, haberlerin kitlesel olarak üretildiği dönem tarafından biçimlendirilmiştir ve kaynaktan alıcıya bir iletişim süreci olarak iletişim anlayışını somutlaştırmaktadır. Dolayısıyla, gazetecilik eğitiminin idealleştirilmiş algısı halen gazetecinin bilgi toplaması, değerlendirmesi ile haber üretimi ve dağıtımın temel işlevleri üzerinde durmaktadır. Müfredata eklenen multimedya, dijital anlatı teknikleri, yeni teknolojik araçları kullanma ve anlatıyı internet üzerinden sunma üzerine odaklanan sınırlı sayıdaki ders; temel modeli değiştirmede yetersiz kalmaktadır (Mensing, 2010: 511-512). Başka bir anlatımla, yeni iletişim teknolojilerine odaklanan derslerin programlara eklenmesi gazetecilik eğitime dair teori/pratik dikotomisi ile gazetecilik bölümlerinin meslek kazandırmaya yönelik profesyonel bir eğitim alanı mı yoksa akademik bir disiplin

mi olduğu sorusu başta olmak üzere, temel yapısal tartışmalara çözüm bulacak adımlar olarak karşımıza çıkmamaktadır.

Gazetecilik eğitiminin endüstrideki dijitalleşme ile gelen değişimlere çok az adapte olduğu ya da hiç adapte olamadığı eğitimciler ve medya profesyonelleri tarafından da dile getirilen bir gerçektir. Bu kapsamda, gazetecilik yeni dijital ortamlarla değişime uğrarken, gazetecilik eğitimi ise yeni medya piyasasını kavramada ve yeni medya dilini ve anlatılarını açıklamada yetersiz kalmaktadır (Lynch, 2015: 1, Meza, 2016: 182). ABD’de gerçekleştirilen güncel bir araştırmaya katılan yeni gazetecilik mezunlarının gazetecilik eğitimi almaktan pişmanlık duydukları, gazetecilik lisans derecesini kazanmak için yatırım yapmakla birlikte piyasaya yeterince hazırlanmadıklarını düşündükleri gözlenmiştir. Ayrıca, gazetecilik öğrencileri mesleklerinde başarılı olmak için gerekli becerilere sahip olmadıklarını düşündüklerini belirtmiştir. Mezun çalışanların %75’i ise işlerinden memnun değildir (Lynch, 2015: 1). Türkiye ve Almanya’da gazetecilik eğitimi gören öğrencilerin aldıkları eğitimle ilgili düşünceleri, beklentileri ve mesleki kaygılarının ortaya koyan benzer bir alan araştırmasında da, işsizlik öğrenciler tarafından en önemli sorun olarak nitelenmiştir (Kandemir, 2012). Öğrencilerin gazetecilik mesleğine kaygı ve umutsuzlukla yaklaştığını bulgulayan başkaca çalışmalar da vardır (Ercan, 2017: 6). Sonuç olarak, gazetecilik okullarındaki toplam öğrenci kayıtlarının düştüğü gözlenmekte ve gazetecilik eğitiminin geleceği hakkında sorular gündeme gelmektedir (Becker vd., 2013).

Gazetecilik eğitimi ile ilgili güncel tartışmaları merkeze alan bu araştırmanın amacı dünyada akademik sıralaması yüksek gazetecilik bölümlerinin akademik programlarının güncel bir haritasını çıkararak; söz konusu üniversitelerin gazetecilik eğitimindeki temel eğilimlerini saptamaktır. Üniversitelerin akademik sıralamaları 1980’lerin başından beri küresel eğitim pazarında önemli bir yer edinmeye başlamıştır. Üniversiteler bu sıralamaları öğrencileri etkilemek, bağışçıların desteğini kazanmak ve bütçelerini etkileyen yasa koyucuların ve diğer mekanizmaların dikkatini çekmek için kullanmaktadır. Bu listeler zaman zaman manipülatif, rekabetçi ve ticari oldukları gerekçesiyle eleştirilse de üniversiteler tarafından kendilerini geliştirmek, temel eğilimleri ve gelişmeleri kavramak için olumlu anlamda da kullanılabilir (Weber, 2014: 76). Bu kapsamda, bu çalışmada dünyadaki akademik sıralaması yüksek gazetecilik bölümlerinin ders programlarındaki benzerlik ve farklılıklar serimlenerek; alan/alan dışı derslerin ağırlığı, temel konuları ve teknoloji dolayımı yeni derslerin içerikleri tartışmaya açılmıştır.

Araştırmanın ilk bölümünde son yıllarda gazetecilik eğitimine odaklanan çalışmaların sonuçları özetlenmiş; ardından dünyanın önde gelen gazetecilik bölümlerinin müfredatları analiz edilmiştir. Böylece gazetecilik eğitiminin mevcut teknolojik gelişmelerle şekillenen medya atmosferine ne ölçüde adapte olduğu saptanmaya çalışılmıştır. Çalışmada tarama, doküman inceleme yöntemleri ile içerik analizi araştırma tekniği kullanılmıştır. Örneklem seçiminde dünyadaki gazetecilik bölümlerinin akademik başarı sırası ile İngilizce ders programlarına dijital ortamda erişim ölçütü olarak kabul edilmiştir. Araştırma sonuçlarının Türkiye’de eğitim-öğretim faaliyeti sürdüren gazetecilik bölümlerinin gelecekteki müfredat çalışmaları için yol gösterici olması umulmaktadır.

Gazetecilik Eğitiminin Temelleri

Birçok ülkede gazeteciler, uzunca süre özel bir eğitime gerek olmaksızın gazetecilik yapmıştır. 1900'lerin başında bir yazar, provokatör, politikacı, üniversite öğrenimini tamamlamış olanlar ya da neredeyse herhangi bir kimse gazeteci olabilmekteydi. Filmlerde görülen “sarhoş romantik aura” ile betimlenen bu erken gazeteci kimliği döneminde, ücretler ve statü oldukça düşüktür. 1900'lerin erken dönemleri boyunca, gazetecilik bazı insanların sahip olduğu bir yetenek olarak görülmüştür. Bu dönemde gazeteciler çoğunlukla resmi bir eğitime karşı olmuştur. Gazeteciliğe özgü bir eğitim talebinin ticarileşmeye yol açarak; ifade ve basın özgürlüğünün önünde bir engel olacağına inanılmıştır (Hultén, 2001: 215; Jarlbrink, 2009: 208). Disipline duyulan esas ihtiyaç, Pulitzer'in 1903'te Columbia Üniversitesi'nde bir gazetecilik programı kurma itici gücü ile ortaya çıkmıştır. Carey, bu çabanın amacının “ası” olarak nitelediği gazeteci sınıfını evcilleştirmek, onları disiplinli işçilere dönüştürmek ve sosyalist sendikalarla flört etmelerine son vermek olduğunu belirtmektedir (2000: 16).

Amerika Birleşik Devletleri'ndeki ilk gazetecilik okulu 1908 yılında Missouri Üniversitesi'nde açılırken, Avustralya'da ise gazetecilik eğitiminin 1921 yılında başladığı bilinmektedir (Greenberg, 2007: 291). Bir başka kaynağa göre ise gazetecilik eğitiminin tarihi Amerika Birleşik Devletleri'nde 1869'a dek uzansa da Avrupa'da 1960'larla birlikte yaygınlık kazanmıştır (Joseph, 2009: 44-45). Bu dönemde Finlandiya, Amerika Birleşik Devletleri ve Kanada gazetecilik için akademik geleneğin öncü ülkeleri olurken, İtalya ve Hollanda akademi dışı eğitimi benimsemiş, diğer çok sayıda ülkede ise karma bir anlayış hüküm sürmüştür (Fröhlich ve Holtz-Bacha, 2003; Terzis, 2009). Gazetecilik eğitiminin dünyaya yayılışının II. Dünya Savaşı sonrasında UNESCO'nun desteklediği bir sürece dayandığı bilinmektedir (Desmond, 1949; Barrera, 2012). Arap ülkelerinde ise kitle iletişim dersleri veren ilk kurum, 1939 yılında Mısır'daki Yüksek Basın Enstitüsü olmuştur. Bu kurum daha sonra Kahire Üniversitesi Sanat Fakültesi bünyesinde Düzenleme, Tercümanlık ve Basın Enstitüsü olarak yeniden isimlendirilmiştir. 1954 yılına gelindiğinde, enstitü medya ve gazetecilik alanında lisans, yüksek lisans ve doktora dereceleri veren bir akademik bölüm haline gelmiştir (Ziani vd., 2018: 53). Rusya'da 1917 Ekim Devrimi'nden sonra işçi sınıfından istihdam edilen gazetecilere yönelik bir dizi okulla gazetecilik eğitimi başlamıştır. 1921 yılında ise ilk gazetecilik enstitüsü Zhurnalistiki, Moskova'da üniversitelerin dışında ayrı bir okul olarak kurulmuştur. 1950'lere gelindiğinde ise gazetecilik üniversiteler içinde bir bölüm olarak eğitime başlamıştır (Vartanova ve Lukina, 2017: 274-275). Dünyadaki gelişmelere paralel olarak, Türkiye'de gazetecilik eğitime ilişkin ilk çabaların Cumhuriyet Dönemi'nin ilk on yılına uzandığı, bu alanda ilk eğitim kurumunun ise 1950 yılında İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi bünyesinde açılan Gazetecilik Enstitüsü'nün olduğu bilinmektedir (Tokgöz, 2003: 14-15).

Günümüzde gazetecilik programlarının temel dinamikleri ve öncelikleri çok çeşitlidir. Bazıları devlet üniversitelerine bağlıken, diğerleri ticari/özel üniversiteler bünyesinde eğitim vermektedir. Gazetecilik bölümlerinin bir bölümü daha analitik yaklaşımları merkeze alırken, diğerleri vaka çalışması yaklaşımına odaklanmaktadır. Yine bazı gazetecilik okulları tamamen beceri eğitime yönelikken, diğerleri ise daha geniş

bağlamda gazeteciliğin tarihini, etik sorunlarını ve yasalarını merkeze almaktadır. Özetle, gazetecilik eğitiminin amacının gazetecilerin enformasyonu nasıl bildirileceğine yönelik teknik becerilerle donatılması olduğuna inananlar ile gazetecilerin yalnızca enformasyon elde etme ve dağıtmaya yönelik olarak eğitilmesinin yeterli olmayacağını; aynı zamanda bu enformasyonun demokrasiyi ilerletecek ve kamusal hayatı geliştirecek şekilde analiz edilmesinin de öğretilmesi gerektiğini düşünenler arasında bir tartışma süregelmektedir. Aslında bu gerilim gazetecilik eğitiminin profesyonel beceri eğitimi mi akademik bir disiplin mi olduğu tartışmasından kaynaklanmaktadır (Anderson, 2014: 64; Reilly, 2018: 252-253). Çağdaş gazetecilik bölümlerinde, daha iyi bir gazetecilik pratiğini güvence altına almak umuduyla demokratik nostaljikten reformist bir uzmana, postmodernistten eleştirel bir aktiviste kadar çeşitli profillerde eğitmenlere ihtiyaç duyulmaktadır (Nieminen, 2018: 81).

Son dönemde gazetecilik eğitiminde teori-pratik ikiliğini aşmaya yönelik bazı eğitim modellerinin tartışmaya açıldığı görülmektedir. Örneğin, yaparak öğrenme yöntemi ile ilişkili olarak “yansıtıcı pratik” (reflective practice) anlayışının geliştirilmesinin gazetecilik eğitiminde teori-pratik ikiliğini aşmada etkili olabileceğini belirten Greenberg’e göre, bu ikiliğin temel nedenlerinden biri, iki tür ders tipinin tamamen ayrı gruplar tarafından yürütülmesi ve uygun teorik çerçevenin ne olacağı konusunda görüş ayrılıkları olmasıdır. Yansıtıcı pratik anlayışı ise, teorinin dış gerçekliğe karşı test edilmesini sağlar; böylece onun açıklanması, anlamlandırılması, öngörülmesi ve değiştirilmesi için yardımcı olabilir (2007: 289-290). David Kolb tarafından geliştirilen bu yaklaşım, John Dewey, Jean Piaget ve Kurt Lewin’in erken dönem çalışmalarına dayanan “iyi bir teoriden daha pratik bir şey olamaz” yorumundan yararlanmaktadır. Teori ve pratik ikiliği bilimsel araştırma ve toplumsal sorun çözme arasında bir bağ kurularak aşılmaya çalışılır. Kolb’a göre en iyi öğrenme, anlık somut deneyim ve analitik düşünce arasındaki diyalektik gerilim ve çatışmaya dayanan bir ortamda gerçekleşecektir (1984: 9-21). Söz konusu yaklaşım meslek profesyonellerinin pratik dünyası ile akademi arasında bir köprü kurmayı hedefleyerek; parçalı öğrenmenin önüne geçmeyi hedeflemektedir.

Gazetecilik Eğitimine İlişkin Güncel Araştırmalar

Gazetecilik eğitime odaklanan güncel araştırmalarda iki eğilim göze çarpmaktadır. Bir grup araştırma medyada çeşitlilik, azınlıklar ve insan hakları temelli ders içeriklerinin önemine odaklanırken; diğerleri ise dijital teknolojilerin gazetecilik pratikleri ve eğitiminde yarattığı dönüşümü incelemektedir. Bu iki araştırma konusuna odaklanan çalışmaların bulgularını özetlemek yerinde olacaktır.

Hem akademisyenler hem de siyasetçiler, son yirmi yılda Avrupa yüksek öğrenim politikasının, demokrasi ve kültüre dayalı politikalarından piyasa temelli ideallerin yönlendirdiği politikaya doğru yöneldiğini belirtmektedir. Bu büyük politika değişikliği konusunda geniş bir fikir birliği bulunmasına rağmen; bu değişimin gerekçeleri ve sonuçları konusunda az sayıda çalışma bulunmaktadır (Nieminen, 2018: 74). Gazetecilik eğitiminde çeşitlilik, azınlıklar, yabancı düşmanlığı, cinsiyet eşitliği ve insan hakları gibi konulara odaklanan araştırmalar, eğitim alanındaki bu genel eksiklikten temellenmektedir.

Demokrasi ve kültürel çeşitliğe vurgu yapan bir araştırmada Amerika Birleşik Devletleri'nde en çok mezun veren gazetecilik lisans bölümlerinin müfredatlarında insan hakları konusuna yeterince önem verilmediği saptanmıştır. Çalışmada, uluslararası insan hakları konusundaki yetersiz bilginin, sorunlu haber anlatılarının bir nedeni olabileceği üzerinde durulmuştur (Reilly, 2018: 249). Kanada'da yürütülen bir başka araştırmada da sömürgecilikten kaynaklanan klişe anlatıları saptayan, azınlıkları ve kültürel çeşitliliği merkeze alan bir gazetecilik eğitimine duyulan ihtiyaç üzerinde durulmuştur. Çalışmada farklı kitleler ve topluluklar ile iletişim kurmak için gerekli araç ve becerilere sahip esnek meslek profesyonelleri yetiştirmek için bu tür bir eğitim anlayışının ders programlarına eklenmesi gerektiği vurgulanmıştır. Bu anlayışla yetişen gazetecilik öğrencilerinin gelecekte yazacakları haberler ile kültürlerarası anlayışı ve sosyal birlikteliği sağlayacağı; farklılıkları kucaklayarak, muhtelif kitlelerin kriz ve refah dönemlerinde bir araya gelmesine önayak olacakları belirtilmiştir (Todorova, 2016: 688). Avrupa merkezli, heteroseksist, ırkçı ve yabancı düşmanı medya temsillerini ters-yüz etmek amacıyla karşı haber öyküleri pedagojisi (pedagogy of counter-news-story) yaklaşımı ile Rocky Mountain Üniversitesi öğrencileri tarafından çıkarılan çift dilli bir okul gazetesi uygulamasını konu edinen bir başka araştırmada da, eleştirel ırkçılık kuramları ve uygulamalı alternatif haber anlatılarının gazetecilik eğitimindeki önemi vurgulanmıştır (Aleman, 2014).

Hak haberciliği ile ilgili bir başka ders içeriği çocuk hakları alt başlığı altında Dublin Teknoloji Enstitüsü ve UNICEF tarafından geliştirilen bir proje¹ ile yaygınlık kazanmıştır. Avrupa ülkelerinin yanı sıra Türkiye, Romanya, Gürcistan, Makedonya, Sırbistan ve Kırgızistan'daki gazetecilik bölümlerinin ders programına çocuk hakları ve gazetecilik pratiklerini temel alan ders eklenmiştir. Çocukların medyada yanlış ya da eksik temsil edilmeleri, baskın bir biçimde kurban olarak sunulmaları ve genel olarak olumsuz anlatıların konusu olmaları gibi etik sorunların üzerine eğilen bu dersin içeriğinde, çocukların medyadaki görünürlüğünü arttıracak anlatılar oluşturulmasına yönelik yollar da öğretilmektedir. Söz konusu ders gazetecilik eğitiminin insan hakları eğitimi ile de ilişkili olduğunu göstermesi açısından önemli bir katkı olarak nitelendirilmektedir (Foley, Hayes ve O'Neill, 2012).

Toplum merkezli model adı verilen bir araştırmada, gazetecilik eğitiminin endüstri merkezli modelden toplum merkezli modele doğru yeniden düzenlenmesi önerilmiştir. Eğitimin odağının sektörden topluma kaydırılmasının, gazeteciliğin demokratik köklerine yeniden bağlanmasına yol açacağı; yeni haber oluşturma, üretim, düzenleme ve dağıtım biçimlerinin avantaj sağlayacağı üzerinde durulmuştur. Bu yapılandırma, öncelikle toplumun ihtiyaçlarını vurgulayacak; toplumu gazetecilerin ilişki ağının bir parçası haline getirecektir. Bununla birlikte, tarih boyunca, gazetecilik eğitimi genellikle öğrencileri medya endüstrisi için eğitime amacı güden, profesyonel odaklı bir program

¹ UNICEF gazetecilerin çocuk hakları farkındalığını arttırmaya yönelik olarak; iletişim fakültelerinde "Çocuk Hakları ve Gazetecilik Uygulamaları: Hak Temelli Perspektif" adında ders okutulması için çalışmalar yapmaktadır. Bu kapsamda Dublin Teknoloji Enstitüsü ile ortak çalışma sonucunda 2007'de hazırlanan program UNICEF Orta ve Doğu Avrupa ve Bağımsız Devletler Topluluğu Bölge Ofisi tarafından kabul edilmiştir (Uzun, 2011: 131). Anadolu Üniversitesi, Ankara Üniversitesi, Bilgi Üniversitesi, Galatasaray Üniversitesi, Gazi Üniversitesi, İstanbul Üniversitesi ve İstanbul Aydın Üniversitesi olmak üzere Türkiye'den 7 üniversitenin akademisyenlerinden oluşan bir teknik ekip, Dublin Teknoloji Enstitüsü'nden Michael Foley, Brian O'Neil ve Noirin Hayes'le birlikte ders programı ve öğretim materyallerini Türkiye'deki gazetecilik dersleri için uyarlamıştır (Çocuk Hakları ve Gazetecilik Uygulamaları: Hak Temelli Perspektif, 2007: 7).

olmuştur. Oysa nasıl ki mühendislik programlarının amacı öğrencileri büyük mühendislik şirketlerinde ilk işlerine hazırlamak değil, güvenli köprüler ve otoyollar inşa etmenin yolları üzerine düşünmekse; gazetecilik eğitiminin hedefleri de topluluklar içindeki işleyen iletişim yapılarını inşa etmekle ilgili olmalıdır. Toplum merkezli model, öğrencilerin bir topluluğun üyeleriyle sürekli bir şekilde işbirliği yapmalarını gerektirerek; toplulukların nasıl çalıştığını, toplumsal ihtiyaçları ve toplumun gazetecilerden ne beklediklerini anlamalarını sağlayacaktır. Toplum merkezli çalışma, işbirliği ve deneyimlerin paylaşımını temel alan bir yaklaşımdır. Bu tür bir eğitim pratiği USC Annenberg İletişim Okulu tarafından gerçekleştirilmiştir. Gazetecilik öğrencileri, Güney Los Angeles Habercilik Projesi adlı mentorluk programına katılarak, lise öğrencilerine sesli slayt gösterileri, bloglar ve radyo içerikleri üretmeleri için eğitmenlik yapmıştır. Bunun karşılığında ise, topluluk hakkında geleneksel bir “habercilik” ilişkisinde olduğundan çok daha fazla şey öğrenerek, daha ayrıntılı ve doyurucu haberler üretebilmişlerdir (Mensing, 2010: 516-518-519).

Gazetecilik eğitimi ile ilgili güncel çalışmalarda üzerinde durulan ikinci önemli konu teknolojik gelişmelerin gazetecilik eğitimi üzerindeki etkileri ve dönüştürücü potansiyelidir.

“Dijital teknolojiler mevcut gazetecilik çalışma pratiklerinin her boyutunda dört farklı şekilde karşımıza çıkmaktadır: Üretim sürecinde teknolojilere düşük bir bağımlılık olduğunda (insan merkezli gazetecilik); teknoloji açıkça çalışma pratiklerini kolaylaştırdığında (teknoloji destekli gazetecilik); gazeteciler içerik üretmek için teknolojilere bağımlı olduğunda (teknoloji bağımlı gazetecilik); ve otomatize haber içerikleri ya da robot gazetecilikte olduğu gibi teknolojiler haber oluşturmaya sağladığında (teknoloji merkezli/odaklı gazetecilik). Teknolojik gazeteciliğin boyutları, nesnelerin interneti döneminde 20. yüzyılda sanayi çağının medya profesyonellerinden daha teknolojik bir gazeteciye ihtiyaç duyulduğunu göstermektedir” (López-Garcia vd., 2017: 83).

Her yerden her zaman bağlanabilirlik, algoritmalar ile otomatize içerik üretimi, mobil ve sosyal medya, büyük veri, nesnelerin interneti ve artırılmış gerçeklik başta olmak üzere fiziksel dünya ile dijital veya simüle edilmiş dünya arasındaki çizgiyi bulanıklaştıran teknolojiler (immersive technologies) gibi gelişmeler bugünkü gazetecilik eğitiminin değişiminin üzerinde etkili olan başat teknolojik gelişmelerdendir. Gazetecilik eğitimi temel alan ve bulguları aşağıda özetlenen bazı güncel çalışmaların, yukarıda özetlenen süreçlere odaklandığı görülmektedir.

Gazetecilik eğitiminin teknolojinin gerekleri doğrultusunda yeniden biçimlendirilmesi gerektiğini düşünen Cochrane ve arkadaşları, özellikle Web 2.0 dönemiyle birlikte sosyal medya kanalları ve mobil araçların gazeteciliği dönüştüren boyutuna odaklanmışlardır. Yazarlar, nasıl ki müzik dinleyicileri artık CD yerine İnterneti tercih ediyorlarsa, nasıl ki video tüketicileri DVD yerine talepleri doğrultusunda çevrimiçi arama yapıyor ya da canlı internet akışlarını takip ediyorlarsa, haberlerin dağıtımının da basılı gazete (ve hatta haber siteleri) yerine Twitter, Facebook, Youtube gibi sosyal kanallardan ve mobil araçlardan yapılması gerektiğini vurgulamışlardır. Gazetecilik eğitiminin de bu gelişmelere yanıt verecek şekilde yeniden tasarlanması gerektiğini belirtmişlerdir (2012: 165). Türkiye’de lisans ve lisansüstü eğitim gören veya yeni mezun olmuş 9 gazetecilik öğrencisi ile yapılan derinlemesine görüşme sonucunda teknolojik gelişmelere paralel olarak, derslerde değişiklik talepleri dile getirilmiştir (Ercan, 2017:

6). Körfez İşbirliği Konseyi üyesi ülkelerdeki öğrencilerin ve gazetecilerin gazetecilik eğitimi ile ilgili algılarını ölçen bir araştırmada, katılımcılar teorik bir yaklaşımdan ziyade daha pratik eğitim görmek istediklerini belirterek; yeni yöntemler ve teknolojik araçlara ağırlık verilmesi gerektiğini ifade etmişlerdir (Ziani, 2018: 66). Küçülen haber odalarına karşın serbest gazetecilerin bir alternatif olabileceğine odaklanan bir çalışmada da, yaratıcı serbest gazetecilerin iş ve ağ bulma yöntemleri ile becerilerini öğrencilere aktarabilecekleri üzerinde durulmuştur (Solomon, 2016).

Alandaki bir başka araştırmanın sonuçlarına göre veriyle ilgilenen gazeteciler, gazetecilik ya da yakın ilişkili alanlarda yüksek düzeyde eğitilmiş olmasına rağmen; daha fazla teknik gerektiren veri analizi, kodlama, veri görselleştirme ve veri gazeteciliği gibi alanlarda güçlü bir eğitim seviyesine sahip değildir. Veri gazetecileri veri ile ilgili yeteneklerinin daha ileri bir düzeye geçmesi gerektiğini düşünmektedir. Çalışma ayrıca, ABD’de veri haberciliği derslerinin yoğunlaştığını ve dünya genelinde, özellikle Avrupa’da konuya ilişkin çok sayıda dersin programlara eklendiğini ortaya koymaktadır. Buna rağmen, alandaki eğitimin güçlü bir akademik dayanağı bulunmamaktadır. Ayrıca, bu alanda birçok ders programlara eklenirken, yüksek öğretim alanında disiplinlerarası bu derslere rehberlik edecek ve/veya öğretecek yeterli eğitmen bulunmamaktadır (Heravi, 2018: 1). Bu derslerin yalnızca teknolojiyi kullanmaya odaklanması da bir başka sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Gazetecilik öğrencileri öğrendikleri yeni teknolojileri sınıf dışında kullanmaya istekli olsalar da, pek çoğu dijital medya içeriği meydana getirmeyi bilmekte ancak çok azı yüksek kalitede içerik üretebilmektedir (Cutler, 2017: 73).

Son olarak, gazetecilik eğitiminin belirli ülkeler ve dönemlerdeki tarihine odaklanan normatif ve betimleyici çalışmalar (Becker, 2003: xi-xvi) ile yukarıda kısaca özetlendiği gibi belirli ders içeriklerinin gerekliliğine ve teknolojinin eğitim üzerindeki dönüştürücü etkisine ilişkin çok sayıda araştırma (Gardeström, 2017: 513) olmakla birlikte, programların karşılaştırmasını içeren çalışmaların sayısı oldukça azdır. Alandaki bu boşluğu gidermeye yönelik olarak Karaduman ve Akbulutgiller (2017) tarafından gerçekleştirilen bir çalışmada, Türkiye’deki devlet üniversitelerindeki iletişim fakültelerinde bulunan lisans düzeyindeki gazetecilik bölümlerinin ders programları incelenmiştir. Araştırma sonunda zorunlu dersler bağlamında uygulamalı derslerin azınlıkta olduğu, teorik derslerin ise çok çeşitli ve sayıca fazla olduğu saptanmıştır. Uygulamalı derslerin ise öğrencilerin ilgi alanlarına göre daha ziyade seçimlik olarak yapılandırıldığı bulgulanmıştır. Dünyada akademik sıralaması yüksek gazetecilik bölümlerinin ders programlarını ve gazetecilik eğitimindeki güncel eğilimleri analiz eden bir araştırma ise bulunmamaktadır. Bu çalışmanın bulguları, alandaki bu boşluğu doldurmayı hedeflemektedir.

Bulgular

Araştırmada öncelikle, 2017 yılı QS Dünya Üniversite Sıralamasına göre iletişim ya da medya eğitiminde en yüksek sıralamaya sahip 50 üniversite belirlenmiştir (Bkz. Tablo-1). Söz konusu sıralama akademik itibar, makale başına atıf, çalışanların itibarı ve H-Index baz alınarak oluşturulmaktadır.

Tablo 1. İletişim ya da Medya Eğitiminde En Yüksek Sıralamaya Sahip Üniversiteler

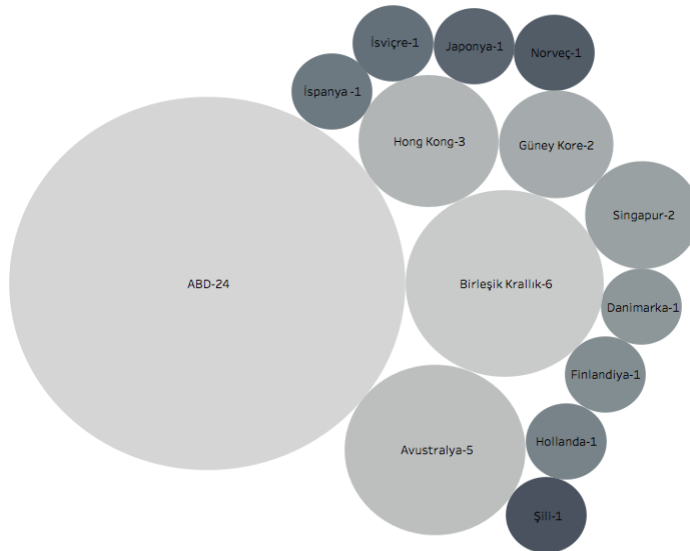
Sıra No	Üniversitenin Adı	Bulunduğu Ülke
1	University of Southern California	ABD
2	University of Amsterdam	Hollanda
3	London School of Economics and Political Science (LSE)	Birleşik Krallık
4	Stanford University	ABD
5	University of Wisconsin-Madison	ABD
6=	University of California, Berkeley (UCB)	ABD
6=	University of Texas at Austin	ABD
8	Goldsmiths, University of London	Birleşik Krallık
9	University of California, Los Angeles (UCLA)	ABD
10	University of Pennsylvania	ABD
11	Columbia University	ABD
12=	Michigan State University	ABD
12=	National University of Singapore (NUS)	Singapur
14	Nanyang Technological University, Singapore (NTU)	Singapur
15	Yale University	ABD
16	New York University (NYU)	ABD
17	Northwestern University	ABD
18=	University of California, Santa Barbara (UCSB)	ABD
18=	University of Michigan	ABD
20	The Chinese University of Hong Kong (CUHK)	Hong Kong
21	The Ohio State University	ABD
22	Massachusetts Institute of Technology (MIT)	ABD
23	Cornell University	ABD
24=	Queensland University of Technology (QUT)	Avustralya
24=	University of Illinois at Urbana-Champaign	ABD
26	The University of Tokyo	Japonya
27=	City University of Hong Kong	Hong Kong
27=	The University of Queensland	Avustralya
29	Pennsylvania State University	ABD
30	University of North Carolina, Chapel Hill	ABD
31	The University of Melbourne	Avustralya
32	The University of Hong Kong	Hong Kong
33	University of Washington	ABD
34	Cardiff University	Birleşik Krallık
35=	King's College London	Birleşik Krallık
36=	The University of Sydney	Avustralya
37	Seoul National University	Güney Kore
38	Aarhus University	Danimarka
39	Loughborough University	Birleşik Krallık
40=	University of Minnesota	ABD
40=	University of Zurich	İsviçre
42=	University of Navarra	İspanya

42=	University of Helsinki	Finlandiya
42=	University of Missouri, Columbia	ABD
45	University of Chicago	ABD
46	The University of New South Wales (UNSW Sydney)	Avustralya
47	University of Westminster	Birleşik Krallık
48	University of Oslo	Norveç
49	Sungkyunkwan University (SKKU)	Güney Kore
50	Pontificia Universidad Católica de Chile (UC)	Şili

<https://www.topuniversities.com/university-rankings/university-subject-rankings/2017/communication-media-studies> (Erişim Tarihi: 01.07.2018)

Tablo-2’de dünyada iletişim ve medya eğitiminde en yüksek sıralamaya sahip üniversitelerin ülkelere göre dağılımı görülmektedir. Amerika Birleşik Devletleri 24 üniversite ile öncü konumdadır. Kıta Avrupası Birleşik Krallık (6), Danimarka (1), Finlandiya (1), Hollanda (1), İspanya (1), İsviçre (1) ve Norveç’te (1) toplam 12 üniversite ile gazetecilik eğitiminde ikinci hakim eğitim bölgesi konumundadır. Güney Kore (2), Singapur (2), Hong Kong (3) ve Japonya (1) Asya kıtasının öncü iletişim ve medya eğitimi veren üniversitelerine ev sahipliği yapmaktadır. Avustralya 5 üniversitesi ile listede yer alırken; Şili ise Güney Amerika’yı temsilen medya ve iletişim eğitiminde öncü bir üniversiteye sahiptir.

Tablo 2. İletişim ya da Medya Eğitiminde En Yüksek Sıralamaya Sahip Üniversitelerin Ünelere Göre Dağılımı

Araştırma örneklemini seçmek için öncelikle İletişim ya da Medya Eğitiminde öncü üniversitelerin belirlenmesinin nedeni, doğrudan gazetecilik bölümleri için bu tür bir listenin bulunmamasıdır. Dolayısıyla, ilk olarak iletişim ve medya eğitimi kapsayıcı

genel kategori olarak kabul edilmiş, ardından bu listeye giren üniversitelerden gazetecilik lisans bölümü olanlar arasından ikinci bir seçme işlemi gerçekleştirilmiştir.

Listeye giren iletişim ve medya eğitimi veren üniversitelerin program adları çeşitlilik göstermektedir. Karışıklığı önlemek ve tutarlılık sağlamak adına, bölüm adında “gazetecilik” ifadesi içeren 10 üniversitenin gazetecilik lisans bölümü incelemeye tabi tutulmuştur. Örneklem seçiminde, araştırmacının dil engeli nedeniyle İngilizce ders programlarına dijital ortamda erişim temel kriterler olmuştur. Sıralamaya giren bazı üniversitelerin gazetecilik bölümleri yalnızca lisansüstü eğitim verdiği için çalışma kapsamı dışında bırakılmıştır. Örneklem ilişkini ayrıntılar Tablo-3’de gösterilmiştir.

Tablo 3. Örneklem İlişkin Bilgiler

Örneklem Olarak Seçilen Üniversite	Bulunduğu Ülke	Ders Programı İncelemeye Tabii Tutulan Gazetecilik Lisans Bölümü	İncelenen Ders Sayısı
Cardiff Üniversitesi	Birleşik Krallık	Journalism and Communications (BA)	40
Hong Kong Çin Üniversitesi	Hong Kong	School of Journalism and Communication	44
Illinois Üniversitesi	ABD	Journalism (BS)	38
Michigan Devlet Üniversitesi	ABD	School of Journalism	42
Minnesota Üniversitesi	ABD	Hubbard School of Journalism & Mass Communication	50
Navarra Üniversitesi	İspanya	School of Communication/ Journalism	93
Ohio Devlet Üniversitesi	ABD	Journalism (BA)	28
Queensland Üniversitesi	Avustralya	Bachelor of Journalism	60
Texas Austin Üniversitesi	ABD	School of Journalism	82
USC Annenberg	ABD	School of Journalism / Undergraduate Journalism	86
TOPLAM			563

Örneklem olarak seçilen üniversitelerin bir bölümü, gazetecilik lisans programlarında yan dallar, modüller ya da farklı uzmanlaşmalar şeklinde alt kategoriler içermektedir. Bu alt alanlarda tekrar eden dersler, yalnızca bir kez örneklem dâhil edilmiştir. Toplam 563 ders adı listelenip Türkçeye çevrildikten sonra incelemeye tabi tutulmuştur. Derslerin seçmeli ve zorunlu dersler olarak ayrılması mümkün olmamıştır. Bu durumun nedeni farklı yan dallar, modüller ve uzmanlaşma alanlarındaki derslerin birbirleri için seçmeli ve zorunlu olarak sunulmasıdır. Genel olarak zorunlu ders sayısının tüm üniversitelerin gazetecilik bölümleri ve alt bölümleri için sayıca az olduğu, seçimsel derslerin ise yoğunlukta olduğu söylenebilecektir. Üzerinde durulması gereken bir diğer husus,

Amerikan üniversitelerinde ACEJMC tarafından uygulanan akreditasyon koşullarıdır. Buna göre, 120 kredilik gazetecilik lisans programının 72 kredisi alan dışından olmak zorundadır (<http://www.acejmc.org>). İngiliz gazetecilik eğitim sistemi ise üç yıllık olup, modüller söz konusudur. Eğitim politikalarındaki söz konusu farklılıklar nedeniyle, bu çalışmada ders programlarının karşılaştırılmasından ziyade genel eğilimler saptanmaya çalışılmıştır.

Tablo 4. Derslerin Türü

Üniversite	Gazetecilik Alan Dersi	İletişim Bilimleri	Genel Kültür	Halkla İlişkiler ve Reklamcılık	Sinema ve Televizyon	Kodlama Yapılmıyor
Cardiff Üniversitesi	12	20	2	1	-	5
Hong Kong Çin Üniversitesi	32	8	1	3	-	-
Illinois Üniversitesi	31	-	7	-	-	-
Michigan Devlet Üniversitesi	35	7	2	2	-	-
Minnesota Üniversitesi	30	14	-	6	-	-
Navarra Üniversitesi	37	24	23	4	5	-
Ohio Devlet Üniversitesi	16	11	1	-	-	-
Queensland Üniversitesi	19	11	21	2	7	-
Texas Austin Üniversitesi	62	14	2	-	-	-
USC Annenberg	56	11	1	17	1	-
TOPLAM = 563	330	120	60	35	13	5

Gazetecilik ders programlarındaki derslerin türü incelendiğinde (Bkz. Tablo-4) en çok gazetecilik alan derslerine yer verildiği görülmüştür. Söz konusu eğilim örneklem olarak seçilen üniversitenin geneli için geçerlidir. Yalnızca Cardiff Üniversitesi'nin iletişim bilimleri, Queensland Üniversitesi'nin ise genel kültür ağırlıklı bir eğitim anlayışını benimsediği saptanmıştır. Navarra ve Queensland üniversiteleri dışındaki üniversitelerin ders programlarında, müfredat yapısı gereği genel kültür dersleri başka fakültelerden alındığı için, ana programda gözükmediği belirtilmelidir. Üniversitelerin hemen hemen hepsinde, gazetecilik bölümü öğrencilerinin üniversite içindeki diğer sosyal bilimler ve bilgisayar bilimleri gibi alanların ders programlarından ders seçme zorunluluğu bulunmaktadır. Sosyoloji, Psikoloji, Sosyal Psikoloji ve Ekonomi gibi dersler genellikle ana ders programında yer almamakta; ancak öğrencilerin bu dersleri ilgili fakültelerden seçebilmelerine yönelik bir program sunulmaktadır. Gazetecilik öğrencilerine ayrıca Halkla İlişkiler ve Reklamcılık ile Sinema ve Televizyon bölümlerinden de dersler verilmektedir. Kodlama yapılamayan beş ders, Cardiff Üniversitesi gazetecilik lisans bölümünde yer almakta olup, Galce olduğu için değerlendirmeye tabi tutulamamıştır.

Tablo 5. Derslerin Konusu

Derslerin Konusu	Haber, Habercilik ve Gazetecilik	İletişim, İletişim Kuramları ve İletişim Araştırmaları	Sosyal Bilimler	Tasarım ve Kurgu	Halkla İlişkiler ve Reklamcılık	İlkeler ve Yasalar	Fotograf ve Görsel Estetik	Staj/Proje	Medya Yönetimi ve Yöneticiliği	İletişim Tarihi	Sinema ve Televizyon	Girişimcilik ve İnovasyon	Kodlama ve İçerik Yönetimi	Sanat	Kodlama Yapılmıyor	Bilimsel Araştırma	Diğer
Cardiff Üniversitesi	5	19	2	-	-	1	1	3	2	1	-	1	-	-	5	-	-
Hong Kong Çin Üniversitesi	24	8	1	2	2	1	2	2	2	-	-	-	-	-	-	-	-
Illinois Üniversitesi	18	4	5	3	1	2	-	2	-	1	-	-	-	-	-	1	1
Michigan Devlet Üniversitesi	17	6	-	9	2	1	5	1	1	1	-	2	1	-	-	-	-
Minnesota Üniversitesi	12	13	1	4	6	5	3	1	2	2	-	-	1	-	-	-	-
Navarra Üniversitesi	22	20	16	6	5	2	4	2	2	2	5	4	-	2	-	1	-
Ohio Devlet Üniversitesi	8	9	-	2	-	1	1	3	1	2	-	-	-	-	-	1	-
Queensland Üniversitesi	8	11	16	6	2	1	-	2	-	1	6	-	2	4	-	-	1
Texas Austin Üniversitesi	39	10	2	5	-	5	4	7	2	2	-	1	1	-	-	-	-
USC Annenberg	39	11	1	4	11	7	6	1	3	-	1	1	1	-	-	-	-
TOPLAM = 563	192	111	44	41	29	26	26	24	15	12	12	9	6	6	5	3	2

Tablo-5'te dersler konularına göre sınıflandırılmıştır. Gazetecilik programlarında yer alan derslerin büyük bir bölümünün haber, habercilik ve gazetecilik (192) ile ilgili olduğu gözlenmektedir. İletişim, iletişim kuramları ve iletişim araştırmalarını konu edinen dersler (111), sosyal bilimler (44), tasarım ve kurgu (41) ile ilkeler ve yasalar (26) ders programlarında yinelenen diğer ders konuları olmuştur. Habere ilişkin tarihsel bir yaklaşımın, gazetecilik öğrencilerinin günümüzde haber üretimindeki dijital baskın çalışma ortamının, aslında gazeteciliğin uzun tarihinin en son durağı olduğunu anlamasına yardımcı olacağını düşünen araştırmacılar (Anderson, 2014: 63), az sayıdaki iletişim tarihi (12) dersinin önemini vurgulamaktadır.

Son dönemde programlara eklenmeye başlayan girişimcilik ve inovasyon konulu dersler (9) dikkat çekmektedir. Tasarım odaklı düşünme ve inovasyon pedagojisinin özellikle enformasyon ve iletişim teknolojileri ile ilgili derslerin içeriklerine eklenmesinin önemine yönelik çalışmalara ilgili literatürde de rastlanılmaktadır. Meza'ya göre, gazetecilik eğitiminde eleştirel düşünce ile desteklenen yaratıcılık, yenilikçilik ve girişimciliğin teşvik edildiği, belli teknolojilerin ve araçların kullan-değiştir ve yeniden

yarat modeli ekseninde öğretildiği derslere ihtiyaç duyulmaktadır (2016: 203). İnovasyon pedagojisi bireysel, grup temelli ve ağ içinde öğrenmeyi hedefleyen işbirlikçi bir model olarak karşımıza çıkmaktadır. Öğrenciler bireysel öğrenme düzeyinde okuma, raporlama görevlerini yerine getirirken; tartışma grupları, laboratuvarlar ve girişimcilik pratiklerine de dahil olmaktadır. Ağ temelli öğrenme aşamasında ise çok disiplinli bir bakış açısıyla yenilikçi AR-GE projeleri geliştirmeleri ve girişimci özellikleri ile bu projeleri için işbirliği yolları bulmaları desteklenmektedir (Mari ve Drake, 2017: 288). Bu tür dersler, öğrencilerin inovasyonun sadece yeni araçların ve tekniklerin kullanılmasına değil, aynı zamanda onları kullananların yaratıcılık ve motivasyonuna bağlı olduğunu kavramalarına yardımcı olmaktadır. Böylece öğrenciler kendi eğitim deneyimlerinin itici gücü olan birer aktif ajan olmaya teşvik edilmektedir (Ureta ve Fernandez, 2018: 887). Bu kapsamda gazetecilik ders programlarında fon bulma, inovasyon, piyasa araştırması ve girişimciliğe yönelik derslerde artış görülmektedir.

Gazetecilik lisans ders programlarında kodlama ve içerik yönetimi ile ilgili derslerdeki (6) artış da dikkate değerdir. Gazetecilik ve sayısal düşünme (computational thinking) arasındaki yakınsama ile bu yakınsamanın geleceğin gazetecilik eğitimindeki önemi önceki araştırmalarda da bulgulanmıştır (Meza, 2016). Son yıllarda gazeteciliğin teknolojik dönüşümü, gazetecilik bölümlerinin daha fazla sayısal bilgi ile hesaplama becerilerinin geliştirilmesine yönelik çok disiplinli bir alana doğru evrilmesine neden olmaktadır (Codina, 2016). Diğer tüm sektörlerde olduğu gibi, gazetecilik öğrencilerinin de nasıl kod yazılacağını öğrenmeleri gerektiğine dair tartışmalar gündeme gelmektedir. Çünkü algoritmalar haber odalarında sadece haber yazmak için değil, haber seçimi ve düzenleme için de kullanılmaktadır (Jung vd., 2017: 291). Bu kapsamda, gazeteciler için kodlama derslerinde web sitesi oluşturma ve miktarca büyük veriden interaktif haber grafikleri yapmanın yanı sıra, makine öğrenmesiyle otomatik haber üretimi ve haber odası içerik yönetim sistemleri gibi daha gelişmiş konulara ilişkin temel kodlama becerileri de öğretilmektedir.

Tablo 6. Haber/Habercilik ve Gazetecilik İle İlgili Derslerin İçerikleri

Üniversite	Cardiff Üniversitesi	Hong Kong Çin Üniversitesi	Illinois Üniversitesi	Michigan Devlet Üniversitesi	Minnesota Üniversitesi	Navarra Üniversitesi	Ohio Devlet Üniversitesi	Queensland Üniversitesi	Texas Austin Üniversitesi	USC Annenberg Üniversitesi	TOPLAM = 192
Görsel/İşitsel Gazetecilik, Radyo, Televizyon, Podcast Gazeteciliği	-	1	3	4	1	9	-	-	6	7	31
Haber Toplama ve Yazma / Hikaye Anlatıcılığı	-	9	3	2	1	2	-	-	2	3	22

Spor Haberciliği	-	-	1	2		1	1	-	3	2	10
Dergi ve Dosya Gazeteciliği	-	1	1	1	1	1	1	-	2	2	10
Dijital Gazetecilik	-	1	-	-	1	2	-	-	1	5	10
Uzman Gazetecilik	-	3	1	3	1	-	-	-	-	1	9
Veri Gazeteciliği ve Veri Görselleştirme	1	-	-	-	1	2	1	1	2	1	9
Multimedya Gazetecilik	-	-	1	-	2	1	1	1	-	1	7
Ekonomi Haberciliği	-	1	1	-	-	1	-	-	2	1	6
Uluslararası Habercilik	1	1	1	1	-	-	-	-	1	1	6
Sağlık, Bilim ve Çevre Gazeteciliği	1	-	1	1		-	-	-	1	1	5
Toplumsal Adalet, Kamu Sorunları, Kamu Gazeteciliği, Topluluk Gazeteciliği	-	-	-	-	1	-	1	-	2	1	5
Araştırmacı Gazetecilik	-	-	1	-	-	-	-	1	1	1	4
Haber Yayıncılığı	-	2	-	1	-	-	-	1	-	-	4
Çatışma, Müzakere, Arabuluculuk ve Sivil Alan Gazeteciliği	1	-	-	-	1	-	-	-	-	1	3
Röportaj / Görüşme	-	-	-	-	1	-	1	-	-	1	3
Yerel Gazetecilik ve Kent Sorunları	-	-	-	-	-	-	-	-	1	2	3
Yurttaş Gazeteciliği	-	1	1	-	-	-	-	-	1	-	3
Halkla İlişkiler ve Habercilik	1	-	1	1	-	-	-	-	-	-	3
Açıklayıcı Gazetecilik	-	-	-	-	-	-	1	-	1	-	2
Aktüel Habercilik	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	2
Edebi Gazetecilik	-	-	-	-	-	1	-	-	-	1	2
Gazeteciliğe Giriş	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	2
Gazetecilik Belgeleri		-	-	-	-	1	-	-	1	-	2
Gazetecilik Türleri	-		-	-	-	1	-	1	-	-	2
Mobil Gazetecilik	-	-	-	1	-	-	-	-	1	-	2
Müzik Gazeteciliği	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	2
Sanat Haberciliği	-	-	-	-	1	-	-	-	-	1	2
Siyasal Habercilik	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	2
Yaratıcı Yazma	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	2
Yorum Gazeteciliği	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	2
Din Haberciliği	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	2
Güncel Sorunlar	-	1	-	-	-	-	-	-	1	-	2
Anlatı Haberciliği	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1
Belgesel Gazetecilik	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1
Deneyimsel Gazetecilik	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1
Dilbilgisi	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	1
Eğitim Haberciliği	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1

Eğlence Haberciliği	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1
Gazeteciler için Nicel Akıl Yürütme	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	1
Gazetecilik Kültürü: Geçmiş, Şimdi, Gelecek	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1
Harita Anlatıcılığı	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1
Tüketici Haberciliği	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1
Yaşam Haberciliği	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1

Tablo-6’da haber/habercilik ve gazetecilik ile ilgili derslerin içerikleri sunulmuştur. Bu kategorideki derslerin içerikleri alandaki güncel gelişmelere paralel olacak şekilde çeşitlilik göstermektedir.

Sektörde haber üretiminin her aşamasını bilen tek adam gazeteciliğine doğru bir kayış olduğundan; gazetecilik öğrencilerinin artık yalnızca haber yazma, fotoğraf çekme ya da videografiker olmaya odaklanmalarının yeterli olmadığı düşünülmektedir. Ayrıca, teknolojik gelişmelerle birlikte özellikle mobil aygıtlar gündelik habercilik faaliyetlerinin başat aracı haline gelmektedir (Kraft ve Seely, 2015: 220). Alanın rekabetçi doğası ve teknolojik dönüşüm nedeniyle gazetecilerin çeşitli teknolojik aygıtlarla mevcut medya ekosisteminin çeşitli kanallarında çalışacak şekilde eğitilmesi önerilmektedir (López-García vd., 2017: 82). Görsel/İşitsel Gazetecilik, Radyo, Televizyon, Podcast Gazeteciliği (31) ile Mobil Gazetecilik (2) derslerindeki artış yukarıda özetlenen görüşleri destekler niteliktedir.

Yeni medya tarafından sunulan yeni haber üretim ve sunum araçları, haber kurumlarında gazetecilik kurallarını, normlarını veya değerlerini dönüştürmenin yanı sıra belirli platformlar ve formatlara uygun yeni haber anlatım biçimlerini de kaçınılmaz olarak beraberinde getirmiştir (Song, 2018: 838). Bu bağlamda programlara eklenen ve özellikle dijital platformlarda geliştirilen yeni dijital haber anlatım tekniklerini önceleyen multimedya gazetecilik (7) dersleri dikkate değerdir.

Gazetecilik eğitimi veren fakülteler, 1990’ların ortalarında çevrimiçi gazeteciliğe ayrılan dersleri programlarına eklemeye başladığında, klasik gazetecilik baskı tekniklerini Web’e uygulamayı amaçlamıştır. Bugün ise, yalnızca çevrimiçi medyanın özelliklerine odaklanan ve onları kullanmayı öğreten dersler verilmekle kalınmamakta; aynı zamanda öğrencilerin sosyal medyaya gazetecilik perspektifinden bakmasını sağlamak gibi yeni eğilimleri öğrenmelerine yönelik güncellemelerde de bulunmaktadır. Çevrimiçi içerik oluşturabilen, çok sayıda platformu ve sosyal medya araçlarını yönetebilen gazetecilik adaylarına açık pazar talebi nedeniyle (Ureta ve Fernandez, 2018: 878); bazı uzmanlar yakın gelecekte medya yakınsamasının ve sosyal gazeteciliğin üniversite düzeyinde gazetecilik müfredatının birçok yönünü şekillendirmeye devam edeceğini düşünmektedir (Cochrane, 2014 ve Salaverria, 2011). Ders içeriklerinin ise yalnızca teknik becerilere odaklanmak yerine; kişisel dijital/sanal kimlik oluşturma, kitle kaynakla etkileşimde bulunma, ondan yararlanma ve profesyonel bir topluluğun parçası olma gibi konuları da kapsaması önerilmektedir (Cochrane vd., 2013: 291).

Veri gazeteciliği ve veri görselleştirme konulu dersler (9), görece yeni olmakla birlikte haber/habercilik ve gazetecilikle ilgili dersler kategorisinin yinelenen

içeriklerinden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Esasen istatistik haberlerle her zaman yakından ilişkili olmuştur. Sayısal anlatım gazeteciliğin temel bileşenlerinden biridir. İstatistiksel akıl yürütmede temel bir yeterlilik, gazetecilerin verilerin gücünü haber amacıyla kullanmalarını sağlayarak; eğilimleri özetlemelerine, betimlemelerine ve tahmin etmelerine yardımcı olacaktır. Doğru veriler akıllıca kullanıldığında, gazeteciler görünüşte sıkıcı ve monoton olan sayılar dünyasını canlı ve anlamlı bir temsile dönüştürebilmektedir (Nguyen ve Lugo-Ocando, 2016: 3-10).

Veri gazeteciliği geliştirmekte olan bir alan olarak gazetecilik, enformasyon bilimleri, toplum bilimleri, bilgisayar bilimleri, veri çözümlenme, enformasyon tasarımı ve hikaye anlatıcılığı gibi farklı disiplinlere dayanmaktadır (Heravi, 2018: 1). Veri gazeteciliği ve bilgisayar destekli habercilik (Computer Assisted-Reporting/CAR) derslerinin önemli bir bölümü büyük ölçüde bir veri gazetecisinin iş akışını tamamlamaya odaklanmaktadır. Ders içerikleri veriyi bulma, toplama, temizleme, analiz etme ve görselleştirmeye odaklanırken; daha karmaşık konu ve araçlara değinilmemektedir. Dolayısıyla birçok gazeteci veri analizi becerilerindeki beceri eksikliğini dile getirirken, dünyanın dört bir yanındaki veri gazeteciliği ile ilgili dersler genel olarak yalnızca basit düzeyde bir eğitim sağlayabilmektedir. Başka bir anlatımla çok temel veri analizinin ilerisinde bir içeriğe sahip olan daha ileri alan derslerinde endişe verici bir boşluk bulunmaktadır (Heravi, 2018: 15). Bu bulgu, gazetecilik programlarının daha gelişmiş veriler ile istatistiksel analiz programlarını içeren dersleri eğitimlerine dahil edilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır.

Sağlık, çevre ve bilim haberciliği ile ilgili dersler (5) de son dönemde yayınlanan habercilik ders konuları olarak dikkat çekmektedir. Dünyanın karşı karşıya olduğu çevresel sorunların ölçeği giderek arttıkça, çevre, iklim, sağlık ve bilim konularına odaklanan gazetecilik pratiklerine her zamankinden daha fazla ihtiyaç duyulmaya başlanmıştır. Bir araştırma gazetecilik öğrencilerinin çevre haberciliği alanında uzmanlaşmak için istekli olduklarını, ancak ders programlarının bu uzmanlık alanı ile ilgili yeterli bir içerik sunmadığını ortaya koymuştur (Schmidt, 2017). Bu dersler ile çevresel krizler, medikal ve diğer teknolojik gelişmeler, sağlık reformu gibi uzmanlık gerektiren konulara ilgi duyan gazeteci adaylarının; sansasyonel ya da aşırı teknik jargon kullanmadan haber yazabilmeleri için gerekli eğitim içeriği sunulmaktadır.

Tablo 7. İletişim, İletişim Kuramları ve İletişim Araştırmaları İle İlgili Derslerin İçerikleri

Üniversite	Cardiff Üniversitesi	Hong Kong Çin Üniversitesi	Illinois Üniversitesi	Michigan Devlet Üniversitesi	Minnesota Üniversitesi	Navarra Üniversitesi	Ohio Devlet Üniversitesi	Queensland Üniversitesi	Texas Austin Üniversitesi	USC Annenberg Üniversitesi	TOPLAM = 111
İletişim, İletişim Türleri, İletişim Biçimleri	2	-	-	-	2	8	-	3	1	-	16
İletişim Kuramları / Gazetecilik Kuramları	3	4	-	-	1	2	2	-	-	1	13
Popüler Kültür, Kültür ve Medya	4	-	-	1	3	2	-	1	1	1	13
Toplum ve Dijital Medya	3	1	-	-	2	1	-	1	1	1	10
Toplum ve İletişim/Medya	-	1	1	-	1	1	3	1	1	-	9
Medya Analizi	2	1	-	1	-	-	-	1	-	2	7
Temel Eserler / Medya Kuruluşları	-	-	1	2	1	2	-	1	-	-	7
Araştırma Yöntemleri	1	1	1	-	-	-	1	1	1	-	6
Medya, Demokrasi ve Siyaset	1	-	-	1	-	1	-	-	2	-	5
Medya ve Azınlıklar/Çeşitlilik	-	-	-	-	1	-	-	-	2	1	4
Medya ve Sermaye	1	-	-	-	-	-	-	-	-	3	4
Uluslararası İletişim	-	-	-	1	-	1	1	1	-	-	4
Medya ve Cinsiyet	2	-	-	-	1	-	-	-	-	-	3
Küresel İletişim	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	2
Kalkınma için İletişim	-	-	-	-	-	1	-	1	-	-	2
Propaganda ve Sansür	-	-	1	-	-	-	-	-	-	1	2
Terör, Suç ve Medya	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	2
Karşılaştırmalı İletişim Sistemleri	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1
Medya Okuryazarlığı	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1

Tablo-7’de İletişim, iletişim kuramları ve iletişim araştırmaları ile ilgili derslerin içerikleri analiz edilmiştir. Kuram dersleri (13) “İletişim Kuramları” ya da “Gazetecilik Kuramları” gibi genel adlandırmaların yanı sıra “Etki Araştırmaları”, “Toplumsal Sorumluluk Kuramı”, “İzleyici Araştırmaları” ve “Eleştirel İletişim Kuramları” gibi daha özel adlarla da gazetecilik bölümlerinin ders programlarında yer bulmaktadır. Toplum ve medya ilişkisini irdeleyen ders içeriklerinin de yaygın kategorilerden olduğu gözlenmektedir.

Ders programlarında, medya ve azınlıklar/kültürel çeşitlilik konulu derslerdeki (4) eksiklik göze çarpmaktadır. Bu derslerin içeriklerine odaklanan bir başka araştırmada da çokkültürlülük derslerinin genelinin yalnızca etnik azınlıklara karşı olumsuz önyargılar ve farklı etnik kökenlerin medyadaki eksik ve yanlış temsillerine ilişkin klişe betimlemelere odaklandığı saptanmıştır. Çokkültürlülük temelli derslerin çok azı gazetecilerin kültürel/etnik çeşitlilik bilgisi ve farkındalığı, çeşitlilik temsilleri ve gazetecilik profesyonellerinin çeşitlilik haberleştirmelerindeki sorumluluğa odaklanan bütüncül bir yapıya sahiptir

(Deuze, 2001:143). Avustralya’da medya çalışanları, gazeteciler, gazetecilik eğitmenleri ve gazetecilik öğrencilerinin hedef alan bir projede de İslam ve Müslümanlara yönelik önyargıları ve sorunlu haber anlatılarını ortadan kaldırmak amaçlanmıştır. Bu araştırma, haber medyası çalışanlarının İslam ve Müslümanlarla ilgili bilgi düzeyleri arttığında, medya anlatılarında olumlu değişimin mümkün olabileceğini göstermesi açısından önemlidir (Ewart, O’Donnell ve Chrzanowski, 2018: 777). Gelecekteki yıllarda, bu alandaki derslerde artış olabileceği tahmin edilmektedir.

Son olarak, medya okuryazarlığı ile ilgili derslerdeki eksiklik dikkat çekicidir. Amerikan Basın Enstitüsü yöneticisi Tom Resensthal gazetecilik öğrencilerinin yaşam boyu iyi birer medya içeriği üreticisi olabilmeleri için öncelikle akıllı birer tüketici olması gerektiğini vurgulamaktadır (Cutler, 2017:74). Buna karşın, ilginç biçimde gazetecilik bölümlerinden yalnızca Texas Austin Üniversitesi medya okuryazarlığı dersini öğrencilerine sunmaktadır.

Derslerin genel yapıları ve içeriklerine ilişkin değerlendirmelerin ardından, sektördeki gazetecilerin kendilerini yetersiz hissettikleri alanlara değinmek yerinde olacaktır. Gündelik habercilik faaliyetlerini sürdüren gazeteciler en çok hangi alanlarda eğitime ihtiyaç duymaktadır? Tablo-8’de sonuçları özetlenen araştırma bu soruya odaklanarak, gazetecilik eğitimindeki eksiklikleri ortaya koymayı hedeflemektedir.

Tablo 8: Gazetecilerin İlave Eğitim Almak İstedikleri Alanlar (Willnat ve Weaver, 2014: 23)

Eğitim İhtiyacı Duyulan Alan	Eğitim İsteyen Gazeteci Yüzdesi %
Dünya meseleleri hakkında bilgi	8.6
Haber gündemini yönlendirmek için web istatistiklerini kullanma	9.1
Ses kaydı	9.3
İşbirliği ve Kitle Kaynak	9.9
Mobil ve Sırt Çantası Habercilik	10.1
Podcast Yapımı	12.4
Gazetecilik Etiği	14.5
Girişimci Gazetecilik	14.7
Haber Analizi	15.3
Röportaj Kaynakları	16.6
Blog ve Web Yazarlığı	16.8
Grafik ve Mizanpaj	17.4
Arama Motoru Optimizasyonu	17.6
Haber Yazma	18.3
Foto-muhabirliği	18.7
Web programlama ve Web Tasarımı	19.4
Medya Hukuku	22.2
Canlı Yayın Haberciliği	22.8
Multimedya	25.6
Dokuman ve Kayıtlardan Yararlanma	26.9
Veri Gazeteciliği	28.1
Sosyal Medya	28.4
Video çekme ve kurgu	30.5

Amerika Birleşik Devletleri'nde 1080 gazeteci ile yapılan anket çalışmasının sonuçlarına göre, 1970 ve 1980'lerde siyaset bilimi, İngilizce, tarih, ekonomi, hukuk ve işletme gibi gazetecilik dışı konulara ilgi ve talep daha fazlayken; günümüzde ise, eski sonuçlarla büyük bir çelişki oluşturacak şekilde gazeteciler çoğunlukla belirli iş becerileri konusunda eğitime ihtiyaç duyduklarını belirtmektedir. Katılımcıların yalnızca %8.6'sı dünya meseleleri hakkındaki genel kültürlerini arttıracak eğitime ihtiyaç duyduklarını ifade etmiştir (Willnat ve Weaver, 2014: 23). Bu durum ders programlarında artan teknoloji odaklı derslere ilişkin bulguları da destekler niteliktedir.

Sonuç

Bu çalışmada önce gazetecilik eğitimi ile ilgili güncel araştırmaların bulguları özetlenmiş, ardından dünyada akademik sıralaması yüksek gazetecilik lisans ders programlarındaki temel eğilimler ve dönüşüm saptanmaya çalışılmıştır. Son olarak sektördeki gazetecilerin eğitim eksikliği yaşadığı alanlara ilişkin görüşleri sunulmuştur.

Gazetecilik ders programlarında gözlenen en temel değişim, alan derslerindeki çeşitlenme ve artıştır. Medya ekosisteminin çeşitli teknolojik aygıtlarla farklı kanallarda çalışabilecek gazetecilere ihtiyaç duyması nedeniyle, multimedya gazetecilik derslerinde artış gözlenmektedir. Bununla birlikte gazetecilik ders programlarında gözlenen bir diğer yeni eğilim fon bulma, inovasyon, piyasa araştırması ve girişimciliğe yönelik derslerdeki artıştır. Bu dersler, özellikle yalnızca teknolojik araca sahip olma ve onu kullanmanın iyi bir gazetecilik pratiği için yeterli olmadığını göstermesi açısından anlamlıdır. Gazetecinin yaratıcılığı, işbirliği, motivasyonu, dijital/sanal kimlik yönetimi ve profesyonel bir topluluğun parçası olması; teknolojik araca sahip olma ve onu kullanma becerileri kadar önem kazanmaktadır.

Alandaki teknolojik dönüşüm, gazetecilik bölümlerinin daha fazla sayısal bilgi ile hesaplama becerilerinin geliştirilmesine yönelik çok disiplinli bir alana doğru evrilmesine de neden olmaktadır. Bu kapsamda veri gazeteciliği, veri görselleştirme ve gazeteciler için programlama dili derslerindeki artış dikkate değerdir. Bu derslerin temel bilgi içeren genel derslerin yanı sıra, daha ileri düzeyde ilgi duyan öğrencileri kapsayacak şekilde devam dersleri olarak kurgulanması sektördeki gazetecilerin de bu konularda eğitime ihtiyaç duyduklarını belirtmeleri nedeniyle anlamlı olacaktır.

Son olarak, gazetecilik ders programlarında teknoloji, teknoloji kullanımı, temel dijital beceriler konularında artan ders sayısına karşın; insan hakları, kültürel çeşitlilik, cinsiyet eşitliği, yabancı düşmanlığı ve azınlıklarla ilgili ders içeriklerindeki eksiklik dikkat çekicidir. Eğitimin odağını sektörden topluma kaydıran bu tür derslere gelecekte daha fazla yer verilmesi, sorumlu bir gazetecilik anlayışının geliştirilmesi için önem arz etmektedir.

Kaynaklar

ACEJMC (Accrediting Council on Education in Journalism and Mass Communications), <http://www.acejmc.org/> , Erişim Tarihi:15.10.2018.

Aleman, S. M. (2014). “Reimagining Journalism Education Through a Pedagogy of Counter-News-Story”, *The Review of Education, Pedagogy and Cultural Studies*, 36, s.109–126.

Anderson, C. W. (2014). “The Sociology of the Professions and the Problem of Journalism Education”, *Radical Teacher: A Socialist, Feminist, and Anti-Racist Journal on the Theory and Practice of Teaching*, No.99, Spring, s.62-68.

Barrera, C. (2012). “Transatlantic Views on Journalist Education before and after World War II.”, *Journalism Studies*, 13(4), s.534–549.

Becker, L. B. (2003). “Introduction. Developing a Sociology of Journalism Education”, içinde *Journalism Education in Europe and North America: An International Comparison*, ed. Romy Fröhlich ve Christina Holtz-Bacha, xi–xvi. Cresskill, NJ: Hampton Press.

Becker, L. B.; Vlad, T. ve Simpson, H. A. (2013). “2013 Annual Survey of Journalism Mass Communication Enrollments: Enrollments Decline for Third Consecutive Year”, *Journalism & Mass Communication Educator*, 69(4), s.349 – 365.

Carey, J. (2000). “Some Personal Notes on Journalist Education.” *Journalism*, 1(1), s.12–23.

Cochrane, T.; Sissons, H. ve Mulrennan, D. (2012). “Journalism 2.0: Exploring The Impact of Mobile and Social Media on Journalism Education”, *IADIS International Conference Mobile Learning*, s.165- 172.

Cochrane, T.; Mulrennan, D.; Sissons, H.; Pamatatau, R. ve Barnes, L. (2013). *Mobilizing Journalism Education*, 283-293.

Cochrane, T. (2014). “Critical success factors for transforming pedagogy with mobile web 2.0”, *British Journal of Educational Technology*, 45(1), s.65–82.

Codina, L. (2016). “Tres dimensiones del periodismo computacional. Intersecciones con las ciencias de la documentación”, *Anuario ThinkEPI*, 10, s.200-202.

Cutler, D. (2017). “The Most Useful Humanities Based Course: Journalism”, *Independent School*, Winter, s.72-78.

Çocuk Hakları ve Gazetecilik Uygulamaları: Hak Temelli Perspektif (2007). UNICEF ve Dublin Teknoloji Enstitüsü, <http://www.unicef.org.tr/files/bilgimerkezi/doc/Cocuk%20Haklari%20ve%20Gazetecilik.pdf> , Erişim Tarihi:15.10.2018.

Desmond, R. W. (1949). “Professional Training of Journalists”, Paris, UNESCO.

Deuze, M. (2001). “Journalism Education and Multiculturalism: Enhancing The Curriculum”, *MediaEducator*, 10, Jan-June 2001, s.128-147.

Ercan, E. E. (2017). "The present and future of journalism education", *Qual Quant*, Springer, çevrimiçi basım: 06.11.2017, s.1-6.

Ewart, J.; O'Donnell, K. ve Chrzanowski, A. (2018). "What a difference training can make: Impacts of targeted training on journalists, journalism educators and journalism students' knowledge of Islam and Muslims", *Journalism*, 19(6), s.762-781.

Foley, Michael; Hayes, Noirin ve O'Neill, Brian (2012). "Journalism Education and Children's Rights: New Approaches to Media Development in CEE/CISS Countries", *Irish Studies in International Affairs*, Vol. 23, s.47-58.

Fröhlich, R. ve Christina H.-B. (2003). *Journalism Education in Europe and North America: An International Comparison*, Cresskill, NJ: Hampton Press.

Gardeström, E. (2017). "Losing Control: The Emergence of Journalism Education As An Interplay of Forces", *Journalism Studies*, 18:4, s.511-524.

Greenberg, S. (2007). "Theory and practice in journalism education", *Journal of Media Practice*, 8(3), s.289-303.

Heravi, B. R. (2018). "3WS of Data Journalism Education: What, where and who?", *Journalim Practice*, s.1-18.

Hultén, B. (2001). "Utbildning – behövs det?", içinde: *Journalisternas bok: 1901–2001*, ed. Agneta Lindblom Hulthén, Stockholm: Svenska journalistförb, s.214–229.

Jarlbrink, J. (2009). *Det våras för journalisten : symboler och handlingsmönster för den svenska pressens medarbetare från 1870-tal till 1930-tal*, Lund University.

Joseph, B. (2009). "Journalism Education", içinde: *The Handbook of Journalism Studies*, ed. Wahl-Jorgensen, K., Hanitzsch, T., Routledge, New York, s.42-56.

Jung, J.; Song, H.; Kim, Y.; Im, H.; Oh, S. (2017). "Intrusion of software robots into journalism: The public's and journalists' perceptions of news written by algorithms and human journalists", *Computers in Human Behavior*, 71, s.291-298.

Kandemir, C. (2012). "Türkiye ve Almanya'da Gazetecilik Eğitimi Alan Öğrencilerin Eğitim Kalitesi ve Beklentilerine Yönelik Alan Araştırması", *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 0 (30), s.97-112.

Karaduman, M. ve Akbulutgiller, B. (2017). "Türkiye'de Gazetecilik Eğitimi: Lisans Müfredat Programları Karşılaştırması", *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 16(4), s.1161-1181.

Kolb, D. (1984), *Experiential Learning: Experience as the Source of Learning and Development*, New Jersey: Prentice-Hall.

Kraft, N. ve Seely, N. (2015). "Making Mojos: How iPads Are Enhancing Mobile Journalism Education", *Journalism&Mass Communication Educator*, 70(3), s.220–234.

López-García, X.; Rodríguez-Vázquez, A.-I. ve Pereira-Fariña, X. (2017). "Technological Skills and New Professional Profiles: Present Challenges for Journalism", *Comunicar, Media Education Research Journal*, 53 (XXV), s.81-90.

Lynch, D. (2015). "Above&Beyond: Looking at the Future of Journalism Education", *Knight Foundation*, s.1-6.

Mari, M. ve Drake, A. (2017). "Embedding innovation pedagogy in teaching journalism", *On The Horizon*, 25(4), s.286-292.

Mensing, D. (2010). "Rethinking [Again] The Future Of Journalism Education", *Journalism Studies*, 11(4), s.511-523.

Meza, R. (2016). "Computational Thinking and Journalism Education", içinde: *Shaping the Future of News Media*, ed.: Carles Singla, Irene da Rocha ve Xavier Ramon, Integrated Journalism in Europe / European Commission, s.179-206.

Nieminen, H. (2018). "In defence of European universities: Scholars and activists, unite!", içinde: *Current Perspectives On Communication And Media Research*, ed. Laura Peja, Nico Carpentier, Fausto Colombo, Maria Francesca Murru, Simone Tosoni, Richard Kilborn, Leif Kramp, Risto Kunelius, Anthony McNicholas, Hannu Nieminen, Pille Prulmann-Vengerfeldted, edition Lumière, Bremen, s.73-82.

Nguyen, A. ve Lugo-Ocando, J. (2016). "The state of data and statistics in journalism and journalism education: Issues and debates", *Journalism*, 17(1), s.3-17.

Reilly, Janet E. (2018). "Reporting Without Knowledge: the Absence of Human Rights in US Journalism Education", *Hum Rights Rev*, 19, s.249-271.

Project For Excellence in Journalism (2004). "2004 Annual Report Overview", <http://www.journalism.org/node/855>, Erişim Tarihi: 15.07.2009.

Salaverriá, R. ve Barrera C. (2009). "The Spanish Journalism Education Landscape", içinde: *European Journalism Education*, ed. Terzis, G, Bristol: Intellect, s.319-330.

Schmidth, Hans C. (2017). "Training tomorrow's environmental journalists: Assessing the extent of environmental-themed training in college-level journalism programs", *Applied Environmental Education&Communication*, 16(1), s.17-28.

Solomon, E. F. (2016). "How Freelance Journalists Can Help Shape Journalism Education", *Journalism & Mass Communication Educator*, 71(2), s.241-247.

Song, Y. (2018). "Multimedia news storytelling as digital literacies: An alternative paradigm for online journalism education", *Journalism*, 19(6), s.837-859.

Terzis, G. (2009). *European Journalism Education*, Bristol: Intellect

Todorova, M. (2016). "Co-Created Learning: Decolonizing Journalism Education in Canada", *Canadian Journal of Communication*, 4, s.673-692.

Tokgöz, O. (2003). "Türkiye'de İletişim Eğitimi: Elli Yıllık Bir Geçmişin Değerlendirilmesi", *Kültür ve İletişim*, 6(1), Kış, s.9-32.

Ureta, A. L. ve Fernández, S. P. (2018). "Keeping pace with journalism training in the age of social media and convergence: How worthwhile is it to teach online skills?", *Journalism*, 19(6), s.877-891.

Uzun, R. (2011). İletişim Etiği: Sorunlar ve Sorumluluklar, Dipnot, 2. Baskı, Ankara.

Vartanova, E. ve Lukina, M. (2018). "Russian Journalism Education: Challenging Media Change and Educational Reform", *Journalism & Mass Communication Educator*, 72(3), s.274-284.

Weber, J. (2014). "Let Us Rank Journalism Programs", *Journalism & Mass Communication Educator*, 69(1), s.76-86.

Willnat, L. ve Weaver D. H. (2014). *The American Journalists in the Digital Age: Key Findings*, Bloomington, IN: School of Journalism, Indiana University, s.1-27.

Yaşın, C. (2015). "Türkiye'de Gazetecilik Eğitiminin Bilginin Gelişimi Temelinde Çözümlemesi", *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, 41, Güz, s.39-63.

Ziani, A.-K.; Elareshi, M., Alrashid, M. ve Al-Jaber, K. (2018). "Journalism Education in the GCC Region: University Students' and Professionalism Perspectives", *Journal of Communication Media Watch*, 9(1), s.52-68.